

Formy teatru średniowiecznego

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja TED](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Allardyce Nicoll, *Dramat religijny i świecki w wiekach średnich*, [w:] Allardyce Nicoll, *Dzieje dramatu. Od Ajschylosa do Anouilha*, t. 1, tłum. H. Krzeczkowski, J. Nowicki, W. Niepokólczycki, Warszawa 1975, s. 129.
- Źródło: *Historija o chwalebnym Zmartwychwstaniu Pańskim*, oprac. J. Okoń, Wrocław 1971, s. 6–35.

W czasach średniowiecza zdecydowana większość widzów spektakli nie mogła zasiąść w wygodnych fotelach. Powodem nie była wysoka cena biletów za miejsce w łoży, lecz... brak specjalnych budynków, w których pokazywano by przedstawienia. Akcję dramatów prezentowano na rynku, placu targowym, a nawet na cmentarzu.

Twoje cele

- Dokonasz analizy fragmentu *Historii o chwalebnym Zmartwychwstaniu Pańskim*, aby ustalić, jakie warunki inscenizacji tego dzieła podał jego autor lub redaktor.
- Wykażesz obecność w *Historii...* zabiegu językowego nazywanego makaronizowaniem.
- Wyjaśnisz powody, dla których główny tekst *Historii...* jest pozbawiony wstawek w języku łacińskim.
- Ustalisz, na czym polega polonizowanie i aktualizowanie akcji *Historii...*, oraz określisz funkcję tych zabiegów.

Przeczytaj

Teatr antyczny a teatr średniowieczny

Stwierdzenie, że w średniowieczu nie znano starożytności, jest dużym uproszczeniem. Wprawdzie wiedza o antyku była mniejsza od tej, którą będą dysponować uczeni i artyści w renesansie, ale pamięć o twórczości starożytnej istniała.

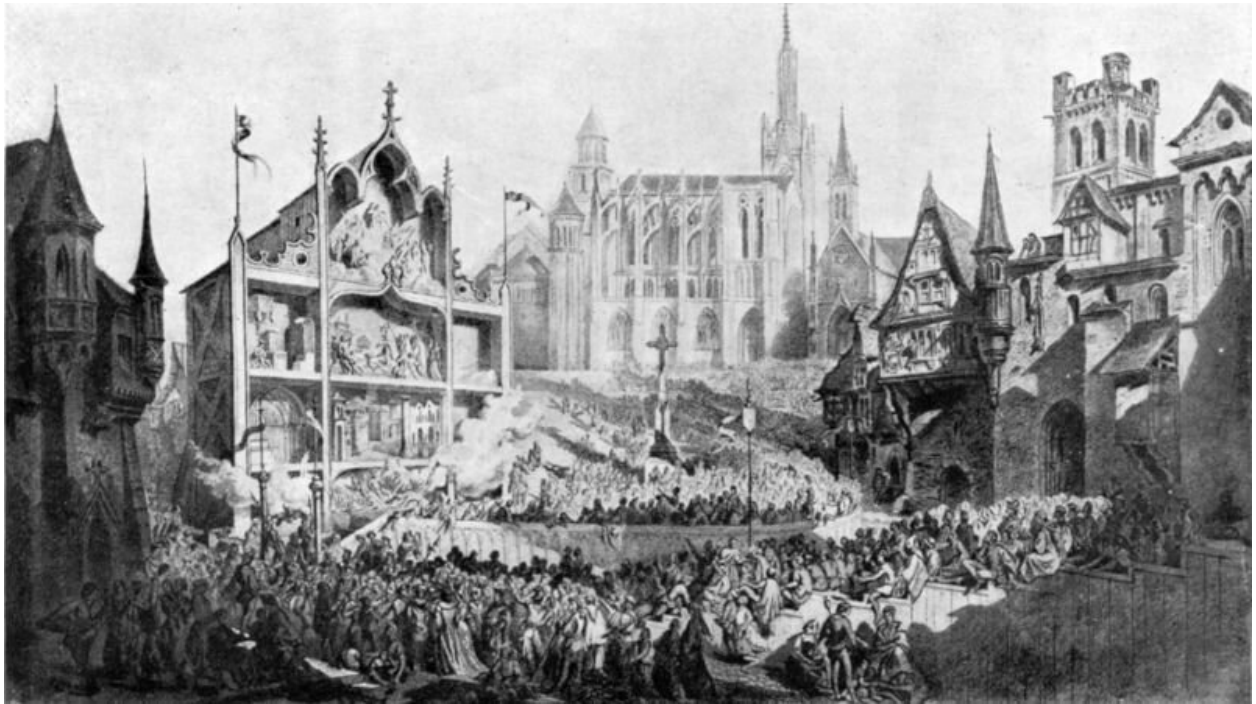
Typowe dla antyku przejawy życia teatralnego zaczęły zanikać na przełomie VI i VII wieku. Ślady wiedzy o starożytnym dramacie wprawdzie istniały w programach szkół i uniwersytetów średniowiecznych, ale były nikłe. Jednym z powodów odrzucenia dawnych form teatralnych był ich pogański - z punktu widzenia chrześcijaństwa - charakter. Władze kościelne zalecały nawet rozbieranie greckich i rzymskich amfiteatrów, nie tylko by zniszczyć miejsca związane z mitologicznymi bogami, ale też zyskać budulec na nowe świątynie.

Świeckie formy teatru średniowiecznego

Przyjmuje się, że następcami popularnych w antyku [mimów](#) byli wędrowni aktorzy nazywani [histrionami](#). O typie prezentowanej przez nich sztuki świadczy synonim słowa „histrion” - „jokulator”, po łacinie oznaczający wesołka, błazna. Histrioni byli więc błaznami-włóczęgami, którzy pokazywali sztuczki, żonglowali, tańczyli i grali na instrumentach. Byli krytykowani przez Kościół za to, że dostarczają rozrywki prymitywnej, skoncentrowanej na śmiechu i przede wszystkim - niereligijnej.

Do kategorii twórczości świeckiej można też zaliczyć [farsy](#) i [intermedia \(interludia\)](#). Były to przedstawienia komiczne, niekiedy wręcz wulgarne, nastawione na rozbawienie nieelitarniej publiczności. Prezentowano je w ogólnie dostępnych miejscach, nawet na cmentarzach. Ich rubaszość stanowiła przeciwwagę dla dzieł religijnych.

Religijne formy teatru średniowiecznego

Auguste Migette, wyobrażenie średniowiecznego teatru liturgicznego na ulicach Metz
Źródło: domena publiczna.

Utwory o tematyce religijno-moralizatorskiej uznawano w epoce przedrenesansowej za zdecydowanie ważniejsze. Można zatem uznać, że korzenie teatru średniowiecznego są chrześcijańskie. Zauważa to m.in. [Allardyce Nicoll](#):

” Allardyce Nicoll

Dramat religijny i świecki w wiekach średnich

Powszechnie przyjęty jest obecnie pogląd, że mimo całego znaczenia greckich wysiłków na polu teatru i mimo naśladowania greczyzny w Rzymie, teatr wieku dziesiątego raz jeszcze zaczął od nowa, od krótkiego czterowerszowego dramaciku włączonego do mszy wielkanocnej. Wątek zaczerpnięty został z Nowego Testamentu. W Ewangelii św. Marka czytamy:

A wszedłszy do grobowca, ujrzały młodzieńca siedzącego po prawej stronie, ubranego w szatę białą, i zdumiały się. Ale on rzekł: „Nie lękajcie się, szukacie Jezusa Nazareńskiego, ukrzyżowanego: powstał, nie masz go tu, oto miejsce, gdzie go złożono. Ale idźcie, powiedzcie

uczniom Jego i Piotrowi, że was uprzedza do Galilei: tam go ujrzycie, jako wam powiedział”.

Tak oto wygląda akcja w postaci oryginalnej, a oto, jakie formy przybrała sztuka. Jeden z księży w białych szatach siedzi obok ołtarza, na którym leży krzyż przykryty płótnem, trzech innych księży podchodzi do niego, a wtedy on zwraca się do nich: *Quem queritis in sepulchro, o Christicolae?* („Kogo szukacie w grobie, chrześcijanki?”). Na co oni odpowiadają unisono: [...] „Jezusa Nazareńskiego, ukrzyżowanego, o niebiański!”. Unosząc płótno odpowiada pierwszy: [...] „Nie masz go tu: Zmartwychwstał, jako powiedział. Idźcie, obwieście, że powstał z grobu”.

Oto całość dramatu. Jest to co prawda utwór krótki, ale nie ulega żadnej wątpliwości, że mamy tu do czynienia ze sztuką teatralną. Miejsce akcji zaznaczone jest wyraźnie: znajdujemy się obok grobu Chrystusa. Ponadto krótki dialog uzupełnia tekst Ewangelii tymi właśnie słowami, które są niezbędne w dramacie. Dzięki nim widzowie orientują się w rolach wykonywanych przez aktorów i rozeznają się w akcji. Trzech księży zostało trzema Mariami, a czwarty na czas trwania krótkiej akcji został Aniołem.

Tak oto zrodził się dramat liturgiczny, forma średniowiecznej sztuki teatralnej, w której dialog i akcja stanowią część składową normalnej liturgii, względnie nabożeństwa przypadającego na określone dni roku kościelnego.

Źródło: Allardyce Nicoll, *Dramat religijny i świecki w wiekach średnich*, [w:] Allardyce Nicoll, *Dzieje dramatu. Od Ajschylosa do Anouilha*, t. 1, tłum. H. Krzeczkowski, J. Nowicki, W. Niepokólczycki, Warszawa 1975, s. 129.

Mysterium upamiętniające wjazd Jezusa do Jerozolimy odbywające się w Niedzielę Palmową w Piekarach Śląskich

Źródło: Danuta Cholewa / Regionalny Instytut Kultury w Katowicach, dostępny w internecie: commons.wikimedia.org, licencja: CC BY 3.0.

Gatunki dramatu średniowiecznego

W średniowieczu powstały trzy główne gatunki dramatu:

Dramat liturgiczny	Mysterium	Moralitet
---------------------------	------------------	------------------

Dramat liturgiczny	Misterium	Moralitet
<p>Pojawił się w X w. Jego zadaniem było uniezwykłać obrzędy religijne sprawowane w określone święta, np. Wielki Czwartek, Wielki Piątek, Zmartwychwstanie czy Boże Narodzenie. Krótki tekst, zwykle liczący kilkanaście lub kilkadziesiąt wersów, czerpano przede wszystkim z Biblii i wykonywano po łacinie. Towarzyszył pewnym parateatralnym sytuacjom, w których role odgrywali księża. Dramat liturgiczny prezentowano np. w Niedzielę Palmową, kiedy wspominano wjeżdżającego do Jerozolimy na osiołku Jezusa, drewnianą figurę wprowadzano do świątyni, a uczestnicy witali ją, machając gałązkami palm.</p>	<p>Na Zachodzie misteria zaczęły powstawać w XII wieku. Wprawdzie nazwa wywodzi się z łaciny: <i>mysterium</i> to tajemnica, ale grano je w językach narodowych. Teksty wychodziły poza kanon Pisma Świętego lub dzieł hagiograficznych. Cechą charakterystyczną misteriów było łączenie powagi z komizmem. Pozwalały na to zwłaszcza sceny piekielne. W misteriach ukazywano głównie wydarzenia obecne w Biblii, ale sięgano też do apokryfów. Przedstawienia odbywały się najpierw w kościołach lub na pobliskich placach, z czasem (m.in. ze względu na obszerne rozmiary oraz obecność scen komicznych) zaczęto je usuwać ze świątyni i prezentować w przestrzeni świeckiej.</p>	<p>Ten gatunek dramatu ukształtował się dopiero w XIV w. Należące do niego utwory pisane w językach narodowych nie miały wyłącznie religijnego charakteru, ale podejmowały problematykę etyczną i filozoficzną. Ukazywały człowieka w sytuacji granicznej, np. w momencie śmierci. Upersonifikowane siły (Dobro, Zło, Miłosierdzie, Cnota, Grzech, Bogactwo itd.) starały się wpłynąć na wybory głównej postaci - w moralitecie ukazywano walkę dobra i zła o duszę ludzką. Wszyscy odbiorcy mogli się z nią identyfikować, ponieważ nie prezentowano jednostkowych losów: postać Kaźdego (Everyman, Jedermann) uosabiała człowieka w uniwersalnej sytuacji i była symbolicznym reprezentantem całej ludzkości.</p>

Dramat średniowieczny w Polsce

Historycy literatury dysponują niewielką liczbą przekazów źródłowych z epoki średniowiecza. Jednak wszystko wskazuje na to, że rozwój dramatu i teatru w naszym kraju przebiegał niemal analogicznie do tego, co działo się w Europie Zachodniej. Z często powtarzanych przez władze Kościoła ataków na histrionów można wysnuć wniosek, że prezentowali oni swoją sztukę przed polską publiką.

Nie ma dowodów na istnienie średniowiecznych moralitetów pisanych polszczyzną, natomiast na pewno już w XIII stuleciu odbywały się widowiska wchodzące w skład obrzędów liturgicznych. Najstarszy scenariusz przedstawienia, spisany około 1253 roku, dotyczył inscenizacji towarzyszących Niedzieli Palmowej oraz ukazywał tzw. nawiedzenie Grobu, czyli udanie się trzech Marii do miejsca złożenia ciała Jezusa po jego śmierci.

Hans Multscher, *Zmartwychwstanie* – fragment ołtarza z Wurzach, 1437

Źródło: domena publiczna.

Za najciekawszy zabytek dramatu średniowiecznego w Polsce badacze uznają *Historję o chwalebnym Zmartwychwstaniu Pańskim*. Tekst zachował się w wydaniu z około 1580 roku, a więc z okresu, którego do średniowiecza się już nie zalicza. Jako jego autora podano Mikołaja z Wilkowiecka, katolickiego kaznodzieję i zakonnika należącego do częstochowskich paulinów. Jednak historycy uważają, że Mikołaj tylko przeredagował starszą wersję dzieła albo połączył kilka istniejących utworów.

Misterium wielkanocne przedstawia wydarzenia od umieszczenia straży przy grobie Jezusa do spotkania zmartwychwstałego Chrystusa z apostołami. W edycji z około 1580 r. znalazły się uwagi pozwalające wprowadzać różne zmiany, jak dublowanie ról. O umiejętnościach twórcy świadczy też wykorzystanie źródeł (Biblii, apokryfów) uzupełnianych przez odniesienia do ówczesnego życia codziennego. Dzięki temu powstał dramat łączący wydarzenia potwierdzone przez Ewangelie z realiami świata widzów.

Słownik

apokryf

(gr. *apókryphos* – ukryty, tajemny) – utwór o tematyce religijnej, ale nieuznany przez Kościół za dzieło natchnione, a tym samym niewchodzący w skład kanonu biblijnego; w znaczeniu ogólniejszym – każde dzieło, co do którego istnieją podejrzenia o to, że podane w nim autorstwo jest niezgodne z rzeczywistością

farsa

(franc. *farce* – żart, figiel) – odmiana lekkiej komedii, w której w ramach dynamicznej akcji przedstawia się błahe konflikty, a komizm oparty jest na przejaskrawieniu i karykaturze; w odróżnieniu od typowej komedii nie ma charakteru dydaktycznego i w większym stopniu posługuje się absurdem i nonsensem

histrion

(łac. *histrion* – aktor) – wędrowny aktor występujący w miejscach publicznych (np. na rynku) lub w siedzibach możnowładców

intermedium (interludium)

(łac. *intermedius* – środkowy) – międzyakt, krótkie przedstawienie o charakterze farsy, wystawiane zazwyczaj podczas przerwy pomiędzy częściami dramatu o poważnej tonacji

makaronizowanie

(wł. *maccheroni* – makaron) – wplatanie wyrazów lub zwrotów obcojęzycznych w tekst mówiony lub pisany; w XVII i XVIII w. makaronizowanie polegało przede wszystkim na wtrącaniu słów z języka łacińskiego

mim

(łac. *mimus*, z gr. *mimos*) – w antyku aktor występujący w przedstawieniu o tematyce zaczerpniętej z życia codziennego, najczęściej nieużywający głosu, lecz grający mową ciała

mirakl

(fr. *miracle* – cud) – średniowieczny gatunek dramatu, w którym przedstawiano dzieje świętych i męczenników, koncentrując się na dokonywanych przez nich cudach

performance

(ang. *performance* – wykonanie) – forma teatralna bez tekstu dramatycznego, tworzona na żywo w obecności widzów

polonizowanie

wprowadzanie do dzieła literackiego polskich realiów

Prezentacja TED

Prezentacja TED

Film dostępny pod adresem </preview/resource/REzI2RyruXxMT>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału z wykładem profesora Kocura.

Polecenie 1

Obejrzyj wykład prof. Mirosława Kocura o formach teatru średniowiecznego. W krótkiej notatce wyjaśnij, na czym polegały i jaką funkcję pełniły widowiska paraliturgiczne.

Polecenie 2

Na podstawie wykładu prof. M. Kocura wyjaśnij, czym różnił się teatr antyczny od chrześcijańskiego.

Polecenie 3

Wyjaśnij, w jaki sposób średniowieczne spektakle teatralne umacniały wiernych w wierze.

Słownik

liturgia

w chrześcijaństwie: ogół obrzędów i ceremonii kościelnych

paraliturgiczny

zbliżony do liturgii pod względem formy i treści

performance

[wym. performans] forma widowiska teatralnego bez ustalonego tekstu dramatycznego, tworzona na żywo w obecności widzów

melanż

połączanie różnych rzeczy, stylów lub cech

meta-

pierwszy człon wyrazów złożonych wskazujący na wyższy stopień, następstwo lub zmienność czegoś

metateatr

eksponuje proces tworzenia spektaklu, w sztuce wprowadza się bezpośrednio zwroty do publiczności, postacie komentujące zdarzenia

Sprawdź się

Tekst do ćwiczeń

” *Historija o chwalebnym Zmartwychwstaniu*

Pańskim

Do tego, który by [sprawował](#) tę historiją

Ta historyja może być sprawowana [inter festa Paschae et Ascensionis Domin](#) w kościele abo na cmyntarzu, [petita admissione a praesidibus ecclesiarum](#).

[Non moveat autem bonum lectorem](#), iż się szeroko rozciągnęła i na tak wiele person, bo wszytkich 35. Wszakże [gdzie by nie był dostatek tak wiele person](#), tedy z biskupów, z Piłata, ze trzech stróżów i z aptekarza mogą być Ojcowie święci, odprawiwszy trzy części swoje. A z Filemona może być Łotr. I [zasię](#) z Ojców świętych mogą być uczniowie Pańscy, odprawiwszy czwartą część swoją. Tedy tym porządkiem odprawi historiją 21 person. A komu by się też zdało, dla prętszego odprawienia historyjej, może nie czytać Ewanjelijej, która jest [per totam historiam in suis locis](#). Może, kto chce, opuścić i śpiewanie, które jest też per totam historiam, ale dobrze by z śpiewanim.

Najpierwej, dla uspokojenia ludzi, może śpiewać: „Przez Twe Święte Zmartwychwstanie”, raz tylko. A potem

PROLOGUS

Wciórnatkie rzeczy stworzone,
Tak niebieskie jako ziemne,
Krześcijanie mili, wierni,
W Panu Bogu zgromadzeni,
Pokazowały po sobie,
Na ziemi i też na niebie,
Jak się wszystkie weseliły
I też barzo radowały
Czasu onego świętego
Zmartwychwstania Krystowego.

[...]

Przestanie trochę

To wszystko my uważając
I k temu się przykładając,
Tochmy sobie umyślili
I na to się przyprawili,
Iżbychmy wam pokazali
I wierszami powiadali
Istą prawie historyją,
Z Pisma świętego zebraną,
O Krystowym Zmartwychwstaniu,
Ku naszemu pocieszeniu.

[...]

Którą świętą historyją
Odprawim częściami sześciami.

[...]

A ten uczynim ordynek
Przez teraźniejszy akt wszytek:
Będziem czyść po sentencyjej
Tekst świętej Ewanjelijej,
Z którejchmy uczynili
To, co będziem sprawowali.

Przestanie trochę

Waszmość się już uspokójdzie,
A rzeczy pilno słuchajcie.
A chcąc Waszmość mieć czujniejsze
I też w słuchaniu pilniejsze,
Dla poobiedniego spania
Będziem używać śpiewania,
Które Waszmość budzić będzie
Miedzy wierszykami wszędzie.

[...]

CZEŚĆ WTÓRA

[...]

Ewanjelija

R. A gdy przeminęła sobota, Maryja Magdalena i Maryja Jakóbową,
i Salome, L. Joanna i insze, R. nakupiły i L. nagotowały zioła i wonne

maści, R. aby przyszedzsy pomazały Jezusa¹.

[...]

MARYJA MAGDALENA

Nie mamy tak co inszego

Uczynić dla umarłego:

Nakupmy ziół woniejących

Wódek, olejków pachniących,

Z których maści naczynimy,

Którymi ciało natrzemy,

Iżby w grobie nie cuchnęło

Ani od ziemi próchniało.

MARYJA JACOBI

Dobrze więc, tak udziałajmy,

Wieczórki już, nie mieszkaajmy!

Wysypie liczmany na stół

Awo sto dukatów moich,

Przyłóżcież wy też co do nich!

MARYJA SALOME

wysypie talary

Awo też moje talary,

Pięćdziesiąt, a każdy stary.

[...]

JOANNA

wysypie monetę

Awo też moja moneta,
Bo tu z sobą nie mam złota.

[...]

MAGDALENA

zbierając pieniądze do kupy

Będzieć dosyć! Pochowajmy,
A w drogę się nagotujmy!
Pójdziem zaraz do [apteki](#),
Pobrawszy z sobą koszyki.

I pójdą do apteki z koszykami

MARYJA JACOBI

do aptekarza

Pomóż Bóg, panie Rubenie,
Cnotliwy krześcijaninie,
Tego miasta aptekarzu
I [dostateczny](#) kramarzu!

RUBEN

Witajcież, me miłe panie!

Rozłoży ręce [...]

Cóż mi powiecie dobrego
Tego wieczoru świętego?

MARYJA SALOME

Przedajcie nam ziół pachniących
I olejków woniąjących,
Iż z nich maści naczynimy.

[...]

RUBEN

nakładczy słoików

Otóż tu już wszystko macie –
Kaźcież ważyć, ile chcecie.

[...]

Tu może aptekarz uczynić jaką wonność z wódek i olejków

[...]

MARYJA SALOME

A po czemuż nam funt dacie? –
Jednym słowem nam powiedzcie,
Iż pieniądze będziem liczyć,
A wy też będziecie ważyć.

RUBEN

Jużci ja waszmościam przedam
Tak, jako sam od kupca mam.

Zwłaszcza dla mistrza waszego,
Bom też sam jest z uczniów jego.
A wam się też chcę zachować,
Iżbyście do mnie kupować
Potym częściej przychadzały
I insze panie [stręczyły](#).
Dam wam balsam po sta złotych,
Mirę po ósmi talarach.

Będzie rozstawiaj stójki, banki, zioła, wódki etc. [...]

MAGDALENA

Wierzymyć jako dobremu
Człowieku krześcijańskiemu,
Iż się nie będziesz targować,
Z nami długo [handrykować](#).
Weźmiesz od nas to, coć damy,
Wszak ci straty nie życzymy.
[...]

I wysypie mu pieniądze na stół

A masz wyborną monetę,
Talary, czerwone złote.
Odlicz je, a przestań na tym,
A my też odchodzimy zatym.

I pójdą precz, nabrawszy słojków i baniek, i ziół z apteki.

Źródło: *Historija o chwalebnyim Zmartwychwstaniu Pańskim*, oprac. J. Okoń, Wrocław 1971, s. 6–35.

Ćwiczenie 1

Oceń prawdziwość zdań.

Zdanie	Prawda	Fałsz
<i>Historyję...</i> można było wystawiać w dowolnym czasie.	☐	☐
W trakcie wystawiania <i>Historyi...</i> czytanie Biblii było możliwością, a nie nakazem.	☐	☐
Zalecano, by w przedstawieniu <i>Historyi...</i> wykorzystywać odpowiednie śpiewy.	☐	☐
Autor <i>Historyi...</i> sugeruje, że jedna osoba może w przedstawieniu zagrać różne role.	☐	☐
Wśród Marii, które odwiedziły Rubena, była też Matka Boża.	☐	☐

Ćwiczenie 2

Zaznacz wyrazy i wyrażenia przyimkowe tak, aby tworzyły poprawne zdania.

W średniowieczu nie istniały / istniały specjalne budynki teatralne, w których grano misteria. Potwierdza to tekst *Historyi...*, którą można było pokazywać np. na cmentarzach / w amfiteatrze .

Ćwiczenie 3

Historyja... to przedstawienie, które mogło być grane...
Wybierz poprawne dokończenie zdania.

- w dowolnym dniu roku.
- w okresie od Wielkanocy do Wniebowstąpienia.
- w każdy dzień roku poza Bożym Narodzeniem.
- tylko w Wielkanoc.
- tylko w Wielki Piątek.

Ćwiczenie 4

Współcześnie początek przedstawienia zapowiadany jest np. za pomocą dźwięku gongu. Na podstawie *Historii o zmartwychwstaniu Pańskim* wyjaśnij, jaką metodę stosowano podczas spektakli średniowiecznych.

Ćwiczenie 5

Makaronizowanie to częste zjawisko w piśmiennictwie staropolskim. Czy dotyczy to również *Historii...*? Odpowiedź uzasadnij.

Ćwiczenie 6

Wyjaśnij, dlaczego makaronizowanie w *Historyi...* dotyczy tylko części wstępnej, a w głównym tekście nie występuje.

Ćwiczenie 7

W tekście *Historyi* można dostrzec polonizowanie treści dzieła. Wyjaśnij, na czym ono polega i jaka była jego funkcja? W odpowiedzi przywołaj odpowiedni cytat.

Ćwiczenie 8

W misteriach często przedstawiano motywy (sytuacje, postaci), które w Biblii były tylko zasygnalizowane albo w ogóle nieobecne. Napisz krótki tekst, w którym objaśnisz sens takiego postępowania autora *Historyi...*

Praca domowa

Czy rzeczywiście *Historyja o chwalebnym zmartwychwstaniu Pańskim* jest misterium? Na podstawie fragmentów tego dzieła napisz tekst, w którym uzasadnisz przynależność gatunkową utworu.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Lewandowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Formy teatru średniowiecznego

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;

4) określa wpływ starożytnego teatru greckiego na rozwój sztuki teatralnej; rozumie pojęcie katharsis i charakteryzuje jego rolę w kształtowaniu odbioru dzieła;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele lekcji. Uczeń:

- analizuje fragment *Historii o chwalebnym Zmartwychwstaniu Pańskim*,
- wskazuje związki teatru średniowiecznego z antykiem,
- wyróżnia religijne i świeckie formy teatru średniowiecznego
- wyjaśnia, na czym polega zabieg makaronizowania.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Formy teatru średniowiecznego”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Sprawdź się”: fragmentem *Historii o chwalebnym Zmartwychwstaniu Pańskim*. Bardzo ważne jest, aby uczniowie przeczytali wskazany tekst przed lekcją, wraz z objaśnieniami, żeby nie tracić czasu na jego lekturę i wyjaśnianie podczas zajęć.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji oraz cele zajęć, omawiając lub ustalając razem z uczniami kryteria sukcesu.
2. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: nauczyciel pyta uczniów, jak można wystawiać inscenizacje teatralne, jeśli nie ma się do dyspozycji budynku teatru. Może ktoś był widzem takiego spektaklu, np. podczas letnich festiwali? Pyta, co jest potrzebne, by aktorzy byli dobrze widziani i dobrze słyszani przez widzów. Tę część lekcji można dodatkowo zilustrować, wyświetlając fragment filmu Ingmara Bergmana *Siódma pieczęć* z wyobrażeniem średniowiecznego przedstawienia teatralnego.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie zapoznają się z treścią sekcji „Przeczytaj”, a następnie nauczyciel wyświetla film z sekcji „Prezentacja TED”. Uczestnicy zajęć, słuchając wykładu prof. Mirosława Kocura z Uniwersytetu Wrocławskiego, robią notatki, które pomogą im odpowiedzieć na pytanie: na czym polegał performatywny charakter przedstawień średniowiecznych?
2. Uczniowie dzielą się na trzy grupy. Każda z nich ma 5 minut na przygotowanie mapy myśli wokół trzech gatunków dramatu średniowiecznego: dramatu liturgicznego, misterium oraz moralitetu. Uczestnicy zajęć mogą wykorzystywać wiadomości zawarte w e-materiale, jak również dowolne źródła internetowe. Swoje mapy wykonują z wykorzystaniem platformy lub innych dostępnych narzędzi tak, aby łatwo można je było wyświetlić pozostałym uczniom. Po upływie wyznaczonego czasu grupy przedstawiają i omawiają swoje propozycje. W ramach podsumowania nauczyciel prosi, aby uczniowie wskazali cechy gatunkowe *Historii o chwalebnym Zmartwychwstaniu Pańskim*, której fragment przeczytali przed lekcją.
3. Uczniowie, indywidualnie, przystępują do rozwiązywania zadań z sekcji „Sprawdź się”. Ważne, aby podczas lekcji zostały wykonane zadania dotyczące języka dramatu, czyli ćw. 4 i 5, oraz zabiegu polonizacji tekstu, czyli ćw. 7. Pozostałe ćwiczenia uczniowie mogą wykonać w domu.

Faza podsumowująca:

1. Na koniec zajęć nauczyciel raz jeszcze wyświetla na tablicy interaktywnej lub przy użyciu rzutnika temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. W kontekście

wyświetlonych treści prosi uczniów o rozwinięcie zdania: Na dzisiejszych zajęciach nauczyłem się...

2. Wybrany uczeń podsumowuje zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Czy rzeczywiście *Historyja o chwalebnym zmartwychwstaniu Pańskim* jest misterium? Na podstawie fragmentów tego dzieła napisz tekst, w którym uzasadnisz przynależność gatunkową utworu.

Materiały pomocnicze:

- Sławomir Świontek, *Znak, tekst i odbiorca w teatrze*, w: *Problemy teorii dramatu i teatru*, pod red. Janusza Deglera, Wrocław 1988.
- Anna Dziedzic, Janina Pichalska, Elżbieta Świdorska, *Drama na lekcjach języka polskiego*, Warszawa 1992.
- Tadeusz Kudliński, *Vademecum teatromana*, Warszawa 1978.
- *Historyja o chwalebnym Zmartwychwstaniu Pańskim*, reż. P. Tomaszuk, Teatr Telewizji

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimediami z sekcji „Prezentacja TED”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.